

Secretariaat:

Antonio Vivaldistraat 2-8, 1083 GR Amsterdam
Postbus 7984, 1008 AD Amsterdam

T +31(0)20 301 02 35

F +31(0)20 301 03 02

rj@rjnet.nl

www.rjnet.nl

RJ-Uiting 2017-8: ‘Richtlijn Pensioenvoorziening en oudedags- verplichting directeuren-grotaandehouder’

Algemeen

Met RJ-Uiting 2017-3 ‘ontwerp-richtlijn Pensioenvoorziening en oudedagsverplichting directeuren-grotaandehouder’ heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) wijzigingen voorgesteld en de gevolgen behandeld van de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’. In deze RJ-Uiting zijn de commentaren op RJ-Uiting 2017-3 verwerkt en zijn de voorgestelde wijzigingen in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving ongewijzigd definitief gemaakt.

Commentaren

In een ontvangen commentaar is betoogd dat als in 2017 voor het opmaken van de jaarrekening 2016 wordt besloten om de ultimo 2016 bestaande pensioenverplichting om te zetten in een oudedagsvoorziening of deze geheel af te kopen (en is voldaan aan de voorwaarden die aan de uitvoering van dit besluit zijn verbonden), voor de bepaling van de voorziening in de jaarrekening 2016 sprake is van een toekomstige gebeurtenis waarmee rekening moet worden gehouden bij de bepaling van de hoogte van de voorziening indien er voldoende objectieve aanwijzingen zijn dat die gebeurtenissen zullen plaatsvinden (RJ 252.308).

De in het commentaar genoemde bepaling in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving heeft echter uitsluitend betrekking op de afwikkeling van een per balansdatum bestaande verplichting. In casu is dat de contractuele verplichting om de pensioenaanspraken van de directeur-grotaandehouder te voldoen. Ultimo 2016 bestaat die verplichting nog onverkort. Het in 2017 afstempelen en omzetten naar een oudedagsverplichting of afkopen, betreft een gebeurtenis na balansdatum die geen nadere informatie geeft over de feitelijke situatie op balansdatum ultimo 2016. Derhalve wordt deze niet in de jaarrekening 2016 verwerkt (RJ 160.206). Het effect van afstempeling wordt verwerkt op het moment dat deze onvoorwaardelijk is overeengekomen en als gevolg daarvan feitelijk de contractvoorwaarden van de pensioenovereenkomst zijn gewijzigd.

Daarnaast is de RJ er in een commentaar op gewezen dat door gebruik te maken van de toegestane couleanceperiode nog tot uiterlijk 30 juni 2017 fiscaal gefacilieerde opbouw van pensioen in eigen beheer mogelijk is. Dit is in deze RJ-Uiting verwerkt.

Inleiding

Op 7 maart 2017 is het voorstel van de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ aangenomen door de Eerste Kamer. De wet is ingegaan op 1 april 2017. Deze RJ-Uiting 2017-8 behandelt de gevolgen van de in deze wet opgenomen wijzingen voor de (bestaande) Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Daarnaast bevat deze RJ-Uiting richtlijnen voor de verwerking van de pensioenvoorziening van directeuren-grotaandeelhouder (DGA) in hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen voor middelgrote en grote rechtspersonen en hoofdstuk B14 Personeelsbeloningen voor micro- en kleine rechtspersonen, waar onder de verwerking en waardering van de zogenoemde ‘oudedagsverplichting’.

Doordat de wet pas in 2017 is aangenomen heeft deze geen gevolgen voor de verwerking en waardering van de pensioenvoorziening van directeuren-grotaandeelhouder in jaarrekeningen over het boekjaar 2016. Wel is sprake van een gebeurtenis na balansdatum die mogelijk in de jaarrekening 2016 moet worden toegelicht, als vóór het opmaken van die jaarrekening afstempeling plaatsvindt.

Gevolgen voor jaarrekening op fiscale grondslagen

Micro- en kleine rechtspersonen mogen artikel 2:395a lid 7 respectievelijk 396 lid 6 BW toepassen en de gehele jaarrekening opstellen volgens de fiscale grondslagen, inclusief de waardering van de pensioenvoorziening en de oudedagsverplichting. Verwezen wordt naar de in de RJk-bundel opgenomen bijlagen D3.1 en D3.2 met handreikingen bij de toepassing van fiscale waarderingsgrondslagen door microrechtspersonen respectievelijk door kleine rechtspersonen.

Deze RJ-Uiting en de daarin opgenomen richtlijnen zijn op deze situatie niet van toepassing. De pensioenvoorziening en de oudedagsverplichting worden in deze situatie (al) gewaardeerd tegen de fiscale boekwaarde.

Uitfasering pensioen in eigenbeheer

Kort gezegd houdt de wet in dat vanaf uiterlijk 30 juni 2017 geen verdere fiscaal gefaciliteerde opbouw van pensioen in eigen beheer mogelijk is. Dit moet uiterlijk 30 juni 2017 zijn geformaliseerd. Om negatieve fiscale consequenties te voorkomen moet derhalve uiterlijk 30 juni 2017 het pensioen in eigen beheer premievrij zijn gemaakt en moet de pensioenbrief waarin de pensioenafspraken tussen de rechtspersoon en de DGA zijn vastgelegd, zijn aangepast. Uit de memorie van toelichting bij de wet volgt dat de opgebouwde premievrij gemaakte aanspraken:

- in eigen beheer kunnen blijven. De betreffende aanspraken worden dan alleen nog aangepast vanwege indexatie (indien en voor zover overeengekomen); of
- in 2017, 2018 of 2019 fiscaal geruisloos kunnen worden afgestempeld (afgewaardeerd) tot de fiscale boekwaarde van de pensioenverplichting voor de vennootschapsbelasting; en
 - worden omgezet in een zogenoemde ‘oudedagsverplichting’; en/of
 - worden afgekocht (waarover loonbelasting is verschuldigd).

Als niet uiterlijk 30 juni 2017 is geformaliseerd dat het pensioen premievrij is gemaakt, heeft dat belangrijke negatieve fiscale consequenties. Daardoor is in het algemeen de verwachting gerechtvaardigd dat een rechtspersoon het pensioen binnen de gestelde termijn premievrij zal maken. Deze RJ-Uiting is gebaseerd op die verwachting en beschrijft niet andere situaties.

Waardering opgebouwde aanspraken in eigen beheer

Nadat het pensioen in 2017 premievrij is gemaakt, vindt geen verdere opbouw van het pensioen in eigen beheer plaats. De opgebouwde pensioenaanspraken worden dan alleen nog aangepast voor indexaties (indien en voor zover overeengekomen). Zolang de opgebouwde premievrij gemaakte aanspraken in eigen beheer blijven, geschiedt de waardering van de pensioenvoorziening volgens de huidige bepalingen in de alinea's 318 en 318a van hoofdstuk 271 (voor middelgrote en grote rechtspersonen) respectievelijk in alinea 110 van hoofdstuk B14 (voor micro- en kleine rechtspersonen).

Voor rechtspersonen die gebruik maken van de mogelijkheid om bij de bepaling van de omvang van de voorziening rekening te houden met aanpassingen van per balansdatum opgebouwde aanspraken die voortvloeien uit verwachte toekomstige salarisstijgingen, houdt dit in dat toekomstige salarisstijgingen niet langer invloed hebben op de omvang van de voorziening. De mutatie in de voorziening die daarvan het gevolg is, betreft een schattingswijziging (op grond van wijzigingen in omstandigheden waarop de schatting is gebaseerd) waarvan het effect overeenkomstig hoofdstuk 145 (voor middelgrote en grote rechtspersonen) respectievelijk hoofdstuk A3.2 (voor micro- en kleine rechtspersonen) wordt verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Pensioenaanspraken worden afgestempeld

Afstempeling kan plaatsvinden in de periode 2017 tot en met 2019. Als de pensioenaanspraken worden afgestempeld tot het niveau van de fiscale boekwaarde van de pensioenverplichting voor de vennootschapsbelasting, valt de in de jaarrekening opgenomen pensioenvoorziening vrij tot het bedrag van die fiscale boekwaarde. De Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) is van mening dat afstempeling een vermogensmutatie betreft die betrekking heeft op de financiële relatie van de rechtspersoon met de DGA in diens hoedanigheid van aandeelhouder. Als gevolg hiervan wordt de vrijval van de pensioenvoorziening vanwege de afstempeling rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt, inclusief het effect op eventuele belastinglatenties. Verwezen wordt naar alinea 403 van hoofdstuk 240 (voor middelgrote en grote rechtspersonen) respectievelijk alinea 122 van hoofdstuk B8 (voor micro- en kleine rechtspersonen).

Het effect van afstempeling wordt verwerkt op het moment dat deze onvoorwaardelijk is overeengekomen en als gevolg daarvan feitelijk de contractvoorwaarden van de pensioenovereenkomst zijn gewijzigd.

Als afstempeling plaatsvindt na balansdatum maar vóór het opmaken van de jaarrekening, is sprake van een gebeurtenis na balansdatum die indien van toepassing conform artikel 2:380a BW in de toelichting moet worden vermeld, onder mededeling van de omvang van de financiële gevolgen.

Oudedagsverplichting: waardering en presentatie

Een oudedagsverplichting betreft een verplichting jegens de DGA die voortvloeit uit aan de DGA toegekende (afgestempelde) pensioenaanspraken. Om die reden moet een oudedagsverplichting worden gewaardeerd in overeenstemming met de bepalingen van hoofdstuk 271 Personeelsbeloningen. Volgens alinea 316 van dat hoofdstuk moet waardering plaatsvinden tegen de contante waarde, berekend met een disconteringsvoet op basis van de marktrente per balansdatum van hoogwaardige ondernemingsobligaties. Die waarde is niet gelijk aan de fiscale boekwaarde. De fiscale boekwaarde van de oudedagsverplichting betreft de fiscale boekwaarde van de pensioenverplichting voor de vennootschapsbelasting (op het moment van afstempeling), opgerent met het zogenoemde U-rendement. In de desbetreffende Ministeriële regeling is opgenomen dat oprenting in enig

jaar plaatsvindt tegen het gemiddelde U-rendement van het voorafgaande jaar. Het U-rendement betreft een maatstaf op basis van het rendement van Nederlandse staatsobligaties. Waardering tegen fiscale boekwaarde leidt naar verwachting veelal tot een hogere verplichting dan waardering op contante waarde tegen het rendement op hoogwaardige ondernemingsobligaties.

Omwille van de eenvoud en besparing van administratieve lasten heeft de RJ bepaald dat de oudedagsverplichting wordt gewaardeerd tegen de fiscale boekwaarde. Overwegingen daarbij zijn met name:

- de relatief beperkte omvang van het verschil tussen de commerciële en de fiscale waardering van een oudedagsverplichting vanwege:
 - de omstandigheid dat het waarderingsverschil uitsluitend betrekking heeft op het verschil tussen een disconteringsvoet op basis van hoogwaardige ondernemingsobligaties en een disconteringsvoet op basis van het U-rendement;
 - de in alle gevallen geringere omvang van een (afgestempelde) oudedagsverplichting ten opzichte van een pensioenvoorziening;
- de omstandigheid dat de omvang van de uitgaven in alle gevallen gelijk zal zijn aan de fiscale waarde, ook als partijen gedurende de looptijd overeenkomen de oudedagsverplichting aan te wenden (voor de aankoop van een lijfrenteproduct dan wel afkoop); en
- de omstandigheid dat de fiscale waarde naar verwachting veelal hoger zal zijn dan de commerciële waarde.

Voorts heeft de RJ bepaald dat een oudedagsverplichting, gezien het specifieke karakter daarvan, afzonderlijk dient te worden gepresenteerd onder de schulden.

Aanwending oudedagsverplichting

Partijen kunnen op elk gewenst moment overeen komen dat een oudedagsverplichting wordt aangewend om extern een lijfrenteproduct aan te kopen. Indien hier niet voor wordt gekozen, moet de oudedagsverplichting vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd door het eigenbeheerlichaam gedurende twintig jaren worden uitgekeerd. Het is mogelijk de uitkeringen in de vijf jaar voor de AOW-gerechtigde leeftijd al in te laten gaan. In dat geval wordt de periode van twintig jaar vermeerderd met het aantal jaren dat de uitkeringen eerder ingaan.

De wijze waarop een oudedagsverplichting wordt aangewend, heeft geen invloed op (de grondslagen voor) de waardering of presentatie van die verplichting.

Afkoop

Als afgestempelde pensioenaanspraken dan wel een oudedagsverplichting worden afgekocht, ontstaan op het moment van de afkoop:

- een kortlopende schuld aan de belastingdienst voor de verschuldigde loonheffing; en
- een schuld aan de (voormalige) DGA voor het nettobedrag van de afkoop. Afhankelijk van hetgeen wordt overeengekomen tussen de rechtspersoon en de DGA, betreft dit een kortlopende dan wel langlopende schuld.

Afkoop van afgestempelde aanspraken zal over het algemeen geen effect (meer) hebben op het vermogen en/of resultaat van de rechtspersoon.

Toepassingsgebied

De wijzigingen gelden voor rechtspersonen (ongeacht hun grootte) die een pensioenregeling voor directeuren-grotaandeelhouder in eigen beheer houden.

Ingangsdatum

De wijzigingen gaan in voor boekjaren die eindigen na 31 maart 2017.

Amsterdam, 10 juli 2017

Richtlijnen voor middelgrote en grote rechtspersonen

271 PERSONEELBELONINGEN

[...]

318 **Voor pensioenregelingen voor directeuren-groootaandeelhouder die in eigen beheer worden gehouden dient de rechtspersoon een voorziening op te nemen voor de per balansdatum opgebouwde pensioenverplichting.** De opgebouwde pensioenverplichting bestaat uit de opgebouwde pensioenaanspraken, inclusief onvoorwaardelijk overeengekomen (toekomstige) indexaties van de opgebouwde aanspraken.

Een pensioenregeling wordt in eigen beheer gehouden als deze wordt uitgevoerd door de rechtspersoon zelf, of door een houdstermaatschappij dan wel directiepensioenlichaam.

318a **Deze voorziening dient te worden gewaardeerd op basis van een in Nederland algemeen aanvaardbare actuariële waarderingsmethodiek.**

De daarbij te hanteren actuariële veronderstellingen worden gebaseerd op de beste schatting van de variabelen die de omvang bepalen van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zullen zijn om de verplichting af te wikkelen. De disconteringsvoet waartegen die uitgaven contant worden gemaakt, wordt bepaald in overeenstemming met alinea 316.

Voorwaardelijk overeengekomen indexaties behoren niet tot de opgebouwde pensioenverplichting. Voorwaardelijk overeengekomen indexaties zijn indexaties waarvan de toekenning afhankelijk is van toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden. Dit is bijvoorbeeld het geval als is overeengekomen dat een ingegaan pensioen jaarlijks ‘indien mogelijk’ wordt aangepast.

Open indexaties kunnen onvoorwaardelijk of voorwaardelijk zijn overeengekomen. Open indexaties houden in dat opgebouwde rechten vóór de pensioendatum en/of ingegane pensioenen worden aangepast aan de loon- of prijsontwikkeling, uitgedrukt in een algemeen indexcijfer.

De rechtspersoon kan ervoor kiezen om bij de bepaling van de omvang van de voorziening rekening te houden met aanpassingen van per balansdatum opgebouwde aanspraken die voortvloeien uit verwachte toekomstige salarisstijgingen en/of uit eventuele verwachte toekomstige aanpassingen vanwege toekenning van voorwaardelijk overeengekomen indexaties.

Sinds 1 april 2017 is de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ van kracht. Verwachte toekomstige salarisstijgingen hebben daarmee niet langer invloed op de omvang van de voorziening.

Oudedagsverplichting directeuren-groootaandeelhouder

318b **Voor oudedagsverplichtingen op basis van de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ dient de rechtspersoon een verplichting op te nemen. Deze dient te worden gewaardeerd tegen de fiscale boekwaarde.**

[...]

Presentatie en toelichting

322 Een verplichting conform alinea 306 wordt op grond van artikel 2:375 BW als een afzonderlijke schuld op de balans opgenomen, dan wel afzonderlijk vermeld in de toelichting op de samenstelling van de schulden. Een actiefpost conform alinea 306 wordt opgenomen onder overige vorderingen of overlopende activa.

De verplichting conform alinea 307 wordt op grond van artikel 2:374 BW als afzonderlijke voorziening op de balans opgenomen. Een actiefpost conform alinea 308 wordt opgenomen onder overige vorderingen of overlopende activa.

Een oudedagsverplichting op basis van de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ conform alinea 318b dient afzonderlijk te worden opgenomen onder de schulden.

[...]

Richtlijnen voor micro- en kleine rechtspersonen

B14 PERSONEELSBELONINGEN

[...]

110 Voor pensioenregelingen van de directeur-grotaandeelhouder die in eigen beheer worden gehouden, neemt de rechtspersoon een voorziening op voor de per balansdatum opgebouwde pensioenverplichting. De opgebouwde pensioenverplichting bestaat uit de opgebouwde pensioenaanspraken, inclusief onvoorwaardelijk overeengekomen (toekomstige) indexaties van de opgebouwde aanspraken.

Een pensioenregeling wordt in eigen beheer gehouden als deze wordt uitgevoerd door de rechtspersoon zelf, of door een houdstermaatschappij dan wel directiepensioenlichaam.

Deze voorziening wordt gewaardeerd op basis van een in Nederland algemeen aanvaardbare actuariële waarderingsmethodiek. De daarbij te hanteren actuariële veronderstellingen worden gebaseerd op de beste schatting van de variabelen die de omvang bepalen van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zullen zijn om de verplichting af te wikkelen. De disconteringsvoet waartegen die uitgaven contant worden gemaakt, wordt bepaald in overeenstemming met alinea 114.

Voorwaardelijk overeengekomen indexaties behoren niet tot de opgebouwde pensioenverplichting. Voorwaardelijk overeengekomen indexaties zijn indexaties waarvan de toekenning afhankelijk is van toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden. Dit is bijvoorbeeld het geval als is overeengekomen dat een ingegaan pensioen jaarlijks ‘indien mogelijk’ wordt aangepast.

Open indexaties kunnen onvoorwaardelijk of voorwaardelijk zijn overeengekomen. Open indexaties houden in dat opgebouwde rechten vóór de pensioendatum en/of ingegane pensioenen worden aangepast aan de loon- of prijsontwikkeling, uitgedrukt in een algemeen indexcijfer.

De rechtspersoon kan ervoor kiezen om bij de bepaling van de omvang van de voorziening rekening te houden met aanpassingen van per balansdatum opgebouwde aanspraken die voortvloeien uit verwachte toekomstige salarisstijgingen en/of uit eventuele verwachte toekomstige aanpassingen vanwege toekenning van voorwaardelijk overeengekomen indexaties.

Sinds 1 april 2017 is de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ van kracht. Verwachte toekomstige salarisstijgingen hebben daarmee niet langer invloed op de omvang van de voorziening.

De rechtspersoon vermeldt in de toelichting de gehanteerde berekeningsgrondslagen en de gehanteerde rekenrente.

110a Voor oudedagsverplichtingen op basis van de ‘Wet uitfasering pensioen in eigen beheer en overige fiscale pensioenmaatregelen’ wordt een verplichting opgenomen onder de schulden. Deze wordt gewaardeerd tegen de fiscale boekwaarde.

[...]